

UDK 811.163.42'366"18"
Izvorni znanstveni članak
Rukopis primljen 6. VII. 2007.
Prihvaćen za tisak 18. XII. 2007.

Amir Kapetanović

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
akapetan@ihjj.hr

JESU LI ENDOCENTRIČNE IMENIČKE SLOŽENICE TVORBENA INOVACIJA U HRVATSKOM JEZIKU 19. STOLJEĆA?

U članku se raspravlja o starosti triju “nenarodnih” tvorbenih uzoraka imeničkih složenica u hrvatskom jeziku.

I. U dosada nenadmašenom prikazu njemačkih kalkova u hrvatskom jeziku, M. Rammelmeyer¹ opisao je i tri “nova” tvorbeni uzorka imeničkih složenica, koji su, prema rezultatima njegova istraživanja, nastali u hrvatskom jeziku pod utjecajem njemačke tvorbe riječi. Oni su opisani ovako: 1. *pridjevna*² *osnova* + *spojnik* + *imenica* (*nesufigirana*); 2. *imenička osnova* + *spojnik* + *imenica* (*nesufigirana*); 3. *imenička osnova* + *spojnik* + *glagolska osnova* + *Ø-sufiks* (usp. Rammelmeyer 1975: 39). Taj bismo opis mogli oprimirati ovim složenicama: 1. *brzotisak* (Schnelldruck, Schnellverfahren), 2. *drvored* (Baumreihe), 3. *vodopad* (Wasserfall). Prva dva opisana tvorbeni uzorka, prema Rammelmeyerovu istraživanju, konstituiraju se u 19. stoljeću, u vrijeme ilirizma.³ Za treći uzorak još je R. Zett našao nekoliko primjera iz 18. stoljeća pa je zaključio da

¹ M. Rammelmeyer je svoje istraživanje utemeljio uglavnom na hrvatskoj građi. Ovom prigodom srdačno zahvaljujem kolegi i prijatelju M. Rammelmeyeru na poticaju da jedan dio svojega istraživačkoga interesa usmjerim i na tvorbu riječi u hrvatskom jeziku, koja je nedovoljno istražena i opisana, osobito ona u starijim razdobljima.

² U taj uzorak ubrajaju se i složenice ne samo s pridjevnom nego i brojevnom, zamjeničkom i priložnom osnovom.

³ *Usp.* za 1. tip: “Nastanak ovih složenica se može dobro pratiti u srpskohrvatskoj pismenosti od polovice 19. stoljeća”, za 2. tip: “Nastanak ovih složenica može se dobro slijediti u rječnicima od tridesetih godina 19. st.” (Rammelmeyer 1977: 295).

se složenice toga tvorbenoga uzorka javljaju “pojedinačno u 18. stoljeću i u prvoj polovini 19, a u većem broju od sredine prošloga stoljeća (...)” (Zett 1968–1969: 106). M. Rammelmeyer također navodi nekoliko primjera (*zemljotres* u Vitezovićeve, *krvotok* u Belostenčevu i *rukocjelov* u Stullijevu rječniku)⁴, koji pokazuju da se 3. opisani tvorbeni uzorak “(...) učvrstio nešto ranije nego druga dva (...)” (Rammelmeyer 1977: 301). Međutim, Rammelmeyer zaključuje: “Usprkos tome rana pojava ovih složenica ne mijenja opću sliku koja pokazuje da takve tvorbe nastupaju u većem broju tek od tridesetih godina 19. stoljeća i u srpskohrvatskoj tvorbi riječi konstituiraju novi tip” (Rammelmeyer 1977: 301). Od knjige i članka M. Rammelmeyera posvećenoga toj problematici prošlo je više od trideset godina i nekim se riječima, za koje je on pretpostavio da su njemački kalkovi, pronašlo pravo ishodište u mađarskom jeziku.⁵ No, to nije do danas umanjilo značaj Rammelmeyerovih priloga, njegova knjiga predstavlja temeljnu literaturu jezikoslovcima koje zanimaju prevedenice u hrvatskom jeziku.⁶ Kao što inojezični utjecaj na tvorbu riječi određenoga jezika zanima jezikoslovce, tako i starost primjene tvorbenih uzoraka može biti predmetom istraživanja.

Ako se semantika isključi iz proučavanja gramatike (premda nema gramatike bez semantike), moglo bi se tvrditi da opisane tvorbe ne predstavljaju baš nikakvu tvorbeno inovaciju jer su riječi kao npr. *Tlstokosa* (zapis *Tilsto Cossa*) i *vinotoč* ili *vinotok* (zapis *vinotoc*)⁷, potvrđene još u prahrvatskom jeziku, na ranosrednjovjekovnom dvoru (zapravo dvorovima) hrvatskih vladara, dakle iz vremena iz kojega do nas nije dopro nijedan cjelovit tekst pisan hrvatskim jezikom.⁸ Međutim, takve tradicionalne složenice su egzocentrične, za razliku od složenica “novih” tvorbenih uzoraka koje su endocentrične.⁹ Ako se dakle primjenjuju samo formalni kriteriji, može se reći da ti tvorbeni tipovi nisu novost, ali ako promatramo i značenje složenica, zaključit ćemo da endocentrične slo-

⁴ V. Rammelmeyer 1977: 301. U Stullijevu rječniku nije potvrđen samo 3. tip (*rukocjelov*) nego i 1. tvorbeni uzorak (npr. *dragomast* = ‘skup miris’; *mudroriječ* = ‘mudra riječ, izreka, sentencija’).

⁵ Na primjer, *igrokaz* (= játékszín). *Usp. radove Nyomárkay 1982: 89–91*. O mađarskom utjecaju v. Nyomárkay 1989.

⁶ *Usp. npr. radove*: Babić 1986: 48; Turk 1993; Turk 2001.

⁷ V. indeks u: CD 1967: 260, 285.

⁸ Poznajemo ih zahvaljujući zapisima hrvatskih imena i titula u latinskim tekstovima s ranosrednjovjekovnoga hrvatskoga dvora.

⁹ *Egzocentričnom složenicom* smatra se složenica čije je značenje nešto više od značenja njezinih punoznačnih sastavnica, dakle složenica dobiva “novo” značenje. *Endocentričnom složenicom* smatra se složenica čije je značenje rezultat značenja njezinih sastavnica i pri tom je značenje zadnjega člana složenice semantički determinirano značenjem prednjega. V. o tome opširnije s popisom literature u Rammelmeyer 1975.

ženice predstavljaju u hrvatskom i drugim slavenskim jezicima netradicionalne tvorbeno uzorke. Prilikom kalkiranja hrvatski jezični sustav je pronašao najekonomičnija sredstva da uspostavi nove odnose: iskorišten je stari tradicionalni tvorbeni tip (ali bez nultoga sufiksa za složenice s pridjevnom i imeničkom osnovom). Zato je teško na prvi pogled razlikovati tradicionalni i netradicionalni tvorbeni uzorak toga tvorbenoga tipa (npr. egzocentričnu *vin-o-grad-ø* = ‘mjesto gdje se sadi loza’ i endocentričnu složenicu, nomen actionis, *tl-o-crt* = ‘crtanje tla’).¹⁰ Tako je i *rybolovъ* potvrđen u južnoslavenskim srednjovjekovnim izvorima, ali ta je složenica egzocentrična, nomen loci i nomen agentis (= ‘mjesto bogato ribom, mjesto gdje se mogu uloviti ribe; ribar’)¹¹ za razliku od novije mlađe endocentrične složenice *ribolov* (= ‘lovljenje riba’).¹²

R. Zett potvrdio je istraživanjem tekstova pisanih crkvenoslavenskim jezikom srpske redakcije dosta endocentričnih imeničkih složenica (npr. *bogonevĕsta*, *velikomučenica*), koje nastaju prema grčkom uzoru (prevedenice).¹³ Budući da su se u hrvatskoj sredini također u srednjem vijeku prevodili tekstovi s grčkoga (i latinskoga) jezika, postavlja se pitanje nema li i u hrvatskokrkvenoslavenskom, a onda pod utjecajem hrvatskokrkvenoslavenskoga i u hibridnom crkvenoslavenskočakavskom te staročakavskom jeziku također endocentričnih imeničkih složenica. Da bismo stvorili pravu sliku u vezi s tom pretpostavkom, potrebna su još temeljita istraživanja: ona su za sada otežana jer je dosad leksikografski obrađeno i objavljeno samo nekoliko sveščića *Rječnika crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, a sastavljanje je korpusa za izradu *Starohrvatskoga rječnika* u početnim fazama. Međutim, složenice kao što je *prisnodĕva* (v. Lopina 1990: 78) pokazuju da je i u hrvatskokrkvenoslavenskom jeziku bilo endocentričnih složenica, koje su se mogle proširiti i na hrvatske tekstove u srednjem vijeku (u kojima je zastupljenija čakavska sastavnica od crkvenoslavenske).

Međutim, tim veoma zanimljivim pitanjem nećemo se baviti prije nego što nam leksikografska obrada hrvatskokrkvenoslavenskih i starohrvatskih tekstova pruži bolju sliku. Pokušat ćemo ovdje odgovoriti na pitanje jesu li ipak endocentrične složenice, i tvorbeni uzorci na temelju kojih nastaju, poznati hrvatskom jeziku prije 19. stoljeća.

¹⁰ Od Rammelmeyerova opisa razlikuje se opis E. Barić, koja tvrdi da složenice kao što je *kitolov* predstavljaju nesufiksnu tvorbu (imenička osnova + spojnik + imenička osnova). S druge strane, imenicu *nogomet* ona smatra složeno-sufiksnom tvorbu. *Usp.* E. Barić 1980: 32, 85.

¹¹ *Usp.* R. Zett 1970: 63, 102, 103, 257; M. Rammelmeyer 1975: 274.

¹² *Usp.* Zett 1968–1969: 106; M. Rammelmeyer 1975: 53, 54, 48, 62, 274; Rammelmeyer 1977: 300.

¹³ *Usp.* Zett 1970: 85, 110.

II. Mnoge endocentrične imeničke složenice bile su pod naletom jezičnoga purizma hrvatskih vukovaca i njihovih sljedbenika u 19. i 20. stoljeću proglašavane riječima koje nisu dobro načinjene, nepodnošljivim i nenarodnim riječima, barbarizmima (npr. *tjelovježba* u Maretićevu jezičnom savjetniku, složenice s osnovom *vele-* u Rožičevim *Barbarizmima*). Budući da takve složenice nisu tradicionalne i “narodne”, preporučivala se upotreba nekih drugih, prihvatljivijih (skupova) riječi, koje su u narodu potvrđene. To je bilo vrijeme kada se smatralo da u tzv. hrvatskosrpskom standardnom jeziku ne može biti ništa dobro što nije potvrđeno u organskim štokavskim govorima: danas znamo da standardni jezik bira što će iz svoje dijalekatske osnove preuzeti (štokavsko nestandardno/standardno) i razvija se dalje neovisno o dijalektu iz kojega je začet. Tako u hrvatskom standardnom jeziku može postojati ono što nije svojstveno govorima i dijalektima hrvatskih narječja (npr. veliki dio intelektualne nadgradnje leksika), a u govorima hrvatskih narječja egzistira ono što je samo djelomice (npr. tercijska jekavska jotacija) ili što nikada nije postalo standardno.¹⁴ Prema tomu, i “novi” tvorbeni uzorci mogli su biti stvoreni i prihvaćeni u hrvatskim (književnim) neorganskim idiomima u skladu s mogućnostima koje pruža jezični sustav i neovisno o realizacijama u hrvatskim govorima. Točnije rečeno, hrvatski standardni jezik može iskorištavati u svojem razvoju određene potencijale štokavskoga sustava više nego govori štokavskoga narječja. Jezični će sustav, čim književni/standardni jezik zatreba, ponuditi tvorbena sredstva kojim će se npr. ostvariti složenice pri prevođenju njemačkih ili grčkih složenica. Kada se ta mogućnost koju sustav pruža ostvari, možemo govoriti o nastanku određenoga tvorbenoga uzorka. Kada jezik kao sustav jednom stvori i prihvati određeni “novi” (“netradicionalni”) tvorbeni uzorak, on neće nimalo ugroziti već postojeće. “Novi” će uzorci supostojati sa “starima” i pritom i “novi” i “stari” mogu biti i “produktivni” i “neproduktivni”. Jezični sustav prihvaća podjednako i tzv. produktivne i neproduktivne tvorbene tipove/uzorke, ne prihvaća ih tek kada oni postanu “produktivni”, odnosno tek kada ih potvrdi veći broj neologizama. Postojanje ili uspostava tvorbenoga tipa/uzorka preduvjet je nastanku prevedenica i daljnjem stvaranju neologizama. Stoga se nedovoljno preciznom i jasnom može smatrati tvrdnja: “Sve veći broj kalkova unosio je u hrvatski jezik nove tvorbene modele koji su djelomice narušili primarna tvorbena pravila” (Turk 2001: 269).

III. Vratimo se pitanju starosti endocentričnih imeničkih složenica u hrvatskom jeziku. Već spomenute potvrde 3. tvorbenoga uzorka kojim nastaje jedna vrsta endocentričnih imeničkih složenica (*nomina actionis/actus*) govore da je

¹⁴ Također, moguć je i suprotan pravac utjecaja kada standardni jezik utječe na organske govore.

taj tvorbeni uzorak stvoren prije 19. stoljeća (npr. endocentrična složenica *ribolov* u Jambrešić-Sušnikovu rječniku, s. v. *Piscatio*). No i druga dva su tvorbeni uzorka potvrđena prije hrvatskoga narodnoga preporoda. Ako samo pregledamo Vinceove pabirke iz “Kraljskoga Dalmatina” (1806–1810), prvih hrvatskih novina u kojim su tekstovi izlazili paralelno na talijanskom i hrvatskom, naići ćemo na primjere kao što su *ljudoskup* (= società) i *slatkogovor* (= eloquenza) (v. Vince 2002: 113, 115). Zanimljivo je pritom da nije riječ o talijanskim kalkovima, nego je primijenjen tvorbeni uzorak kojim nastaju endocentrične složenice.

Što se tiče potvrda iz Vitezovićevega rječnika, treba reći da je u njemu osim 3. (*zemljotres*, s. v. *terramotus*) potvrđen i 2. tvorbeni uzorak (npr. *bisagokrada* za lat. *manticulatio*, a brojne su i složenice u kojima je imenica *bolja* drugi član, npr. *bedrobolja*, *bokobolja*, *bradobolja*, *čelobolja*, itd.).¹⁵ Datacija Vitezovićevega složenica i Belostenčeva *krvotoka* u 18. stoljeće može se relativizirati jer je poznato da Pavao Ritter Vitezović (1652–1713) svoj rječnik stvara na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće, a rječnik Ivana Belostenca nastao je u 17. stoljeću (redigiran i izdan u 18. stoljeću). Dakle, već bi se tom relativizacijom datacija moglo postaviti pitanje nisu li i u 17. stoljeću nastajale endocentrične imeničke složenice.

Isto se pitanje može postaviti i za potvrde s hrvatskoga juga, naime, poznato nam je da Della Bellin rječnik (1728) nastaje nakon nekoliko desetljeća dubrovačkoga baroknoga jezičnoga purizma, koji je njegovala dubrovačka Akademija Ispraznih koncem 17. i početkom 18. stoljeća. Ta akademija nije tiskala nijedan hrvatski rječnik, premda su njezini članovi to planirali, a Della Bella je svoj rječnik sastavljao u njezinoj blizini. Jezični purizam te dubrovačke akademije očitovao se ponajviše u unošenju “narodnih” riječi i kovanju novih, i to prevođenjem stranih riječi na hrvatski (v. Deanović 1933: 33, 56).

S tim je dubrovačkim krugom bio povezan i Jerolim Kavanjin (1641–1714), koji je napisao najopsežniji književni tekst hrvatske književnosti, *Bogatstvo i ubošvo*. Taj je Splićanin nastojao, kao i većina čakavskih književnika onoga doba, pisati (dubrovačkom) književnom štokavštinom. J. Aranza 1913. godine napisao je o Kavanjinu i jeziku njegova djela: “Pa čudak je bio i u jeziku i pra-

¹⁵ U Vitezovićevega rječniku s. v. *Ischias*, *Pleuritis*, *Mentagra*, *Cephalalgia*. I u Mikaljinu rječniku iz 17. stoljeća potvrđena je riječ *srdobolja* (= doglia in ventre, dolor di ventre). Prijeporna su u literaturi tumačenja složenica koje imaju imenicu *bolja* kao drugi član: M. Rammelmeyer ih smatra složenicama s nesufigiranim drugim članom, a u knjizi E. Barić (1980.) smatraju se složenicama složeno-sufiksalne tvorbe, ali se pritom ne analiziraju tvorbeno takve riječi (ne označuje se što bi bio sufix i koje bi značenje imao). Riječ *bolja* potvrđena je, prema AR-u, i u narodnim pjesmama.

vopisu kao niko drugi. (str. XXIV) (...) Govoreći o jeziku Kavašinovu vaļa da spomenem i njegov p u r i z a m. Naići će se u čitaņu na mnoštvo riječi što se na prvi mah razumiju, a kad tamo nijesu nego prijevodi osebjuni poznatih tuđih riječi. Ovdje bi se dalo mnogo primjera iznijeti, ali nedostaje vremena; spomenut ću samo kako čudnovato prevodi talijansku riječ *granducato* = velbanija. Sila prevedenih riječi nalazi se u to doba i u drugih pisaca n. pr. u Đorđića” (str. XXXIII). Za njegove složenice prevedenice s hrvatskoga juga teško da bi se najprije uzor mogao tražiti u njemačkom jeziku (na njegov su jezik u prvom redu mogli utjecati klasični jezici i talijanski). *Bogatstvo i uboštvo* obiluje složenicama različitih tvorbenih tipova i uzoraka (što bi bilo potrebno prikazati u posebnoj raspravi), a među njima su i endocentrične složenice koje potvrđuju sva tri tvorbena uzorka (u AR-u su te složenice potvrđene često samo iz Kavašinova djela). Primjerice¹⁶:

1. tvorbeni uzorak: **blagomiris** (= ‘ugodan miris’: “*Isusovi redovnici / blagomiris svietu daju*” 363), **črnobrk** (= ‘crn brk’: “*Strahoviti črnobrci / pruže mu se do ušiju*” 404), **dragokami** (= ‘skup kamen’: “*nu t’ nadhodi svaku miso, / dragokami, blago i zlato*” 214), **mudroskup** (= ‘mudar skup’: “*Vlajo Lužić ali Gođi, / živ poglavnik mudroskupa*” 177), **mudrovijeće** (= ‘mudro vijeće’: “*da mu Valier, hval levenstva, / mudrovieće, križ vitenstva*” 100), **mudrovlast** (= ‘mudra vlast’: “*na urehu večne lasti / i napridak mudrovlasti*” 203), **velopjesna** (= ‘velika pjesma’: “*Velopiesna istoga g. Jerolima Kavašina, vlastelina Split-skoga i Trogirskoga...*” u podnaslovu, XXXIX)...

2. tvorbeni uzorak: **plavovojska/plavojska** (= ‘vojska na brodu’: “*Kastor vama i Poluče / plavovojske upravljaju*” 205; “*Duc, Dal, Slavi, i ostali / na oboja koji mora / plavojske su postavljali*” 235), **slavodobit** (= ‘dobit slave’: “*slavodobit tva ti ‘e u ruci*” 263)...

3. tvorbeni uzorak: **rukopis** (= ‘pisanje rukom’: “*Rukopisom Marka istoga...*” 275).

Među navedenim primjerima trebalo bi se osvrnuti na dva: *rukopis* i *plavovojska* (ili *plavojska*). Prva riječ (*rukopis*) potvrđena je u starim vremenima i nastala je kao prevedenica s grčkoga, ali je egzocentrična sa značenjem ‘tekst pisan rukom’. U ovom primjeru čini se da je upotrijebljena sa značenjem ‘pisanje rukom’, što bi bila endocentrična složenica. Druga se izdvojena riječ javlja u dva oblika (*plavojska/plavovojska*), u prvom je dio složenice izgubio slog jer se ponavlja (tzv. haplologija, usp. npr. *zakonoša*). Složenica *plavojska* potvrđena je i u Vrančićevu peterojezičnom rječniku (s. v. *classis*). Kao što dobro poka-

¹⁶ Neke su riječi u *Bogatstvu i uboštvu* potvrđene nekoliko puta, ali mi navodimo po jedan primjer. Uz primjere su označene stranice izdanja navedenoga u *Literaturi*.

zuje Vrančićev rječnik s konca 16. stoljeća, uzor za tu endocentričnu složenicu u hrvatskom bio je mađarski jezik (vizi-ereü, tj. vízierő = ‘vodena sila’)¹⁷, a ne latinski (*classis*), talijanski (*armata*) ili njemački (*ein Menge der Schiff*). Stoga, može se reći da se endocentrične složenice javljaju od prvoga hrvatskoga tiskanoga leksikografskoga djela i veoma rano se potvrđuje mađarski kao uzor za tvorbu hrvatske endocentrične imeničke složenice. Pritom je zanimljivo da ta prvi put potvrđena riječ u Vrančićevu rječniku nastavlja život na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće u Kavanjinovu djelu.

IV. Zaključno se može reći da se u istraživanje povijesti hrvatskoga rječotvorja trebaju uključiti i književni tekstovi poput Kavanjinova, a ne samo opisi u dopreporodnim gramatikama i rječnicima. Pritom bi trebalo opisivati ne samo tvorbu riječi koja je tradicionalna, potvrđena od najstarijih slavenskih vremena do danas, u hrvatskom i drugim slavenskim jezicima, nego i tvorbu riječi u hrvatskom jeziku književnosti. Tek tako ćemo vidjeti što je standardni hrvatski jezik baštinio iz praslavenskoga, a što je izgradio u predstandardnim razdobljima. Nevelikom brojem primjera pokazali smo da se u hrvatskim neorganskim idiomima javljaju endocentrične imeničke složenice barem tri stoljeća prije hrvatskoga narodnoga preporoda (ovom prilikom ostavljamo po strani utjecaj grčkoga na hrvatskokrkvenslavenski i hrvatske književne idiome srednjega vijeka). Ovdje smo promatrali samo tri tvorbena uzorka imeničkih složenica. Premda smo pokazali da se tri navedena tvorbena uzorka i endocentrične imeničke složenice potvrđuju prije 19. stoljeća, ne možemo opovrgnuti da su mnoge endocentrične imeničke složenice nastale u vrijeme ilirskoga narodnoga preporoda prevođenjem u prvom redu s njemačkoga jezika, kao što pokazuje istraživanje M. Rammelmeyera. Međutim, kao što je ilircima za štokavske potvrde s terena Karadžićev rječnik bio svojevrсна dijalektološka baza podataka, ne treba zaboraviti, tako su im rječnici J. Stullija, A. Della Belle i I. Belostenca bili temeljni priručnici za obogaćivanje leksika književnoga jezika, pa su u njima kao dijelu hrvatske jezikoslovne baštine mogli pronaći potvrde endocentričnih imeničkih složenica. Interes iliraca za dopreporodnu baštinu očituje se i u izdavanju niza književnih djela hrvatskih književnika starije književnosti. Jedno od takvih izdanja bilo je i zagrebačko nekritičko izdanje Kavanjinova *Bogatstva i uboštva* (priredili V. Babukić i I. Kukuljević 1861).

Na koncu je teško reći koji je jezik s kojim je hrvatski bio u kontaktu imao presudnu ulogu u uspostavljanju triju tvorbenih uzoraka imeničkih endocentričnih složenica, mogli su to biti ne samo njemački nego i grčki, i latinski, i talijanski, i mađarski.

¹⁷ Zahvaljujem kolegi K. Sučeviću Međeralu na pojašnjenju mađarske riječi.

Literatura:

- ARANZA, JOSIP 1913. Jerolim Kavašin (Cavagnini). *Poviest vandelska bogatoga a nesrećna Epuluna i ubogoga a čestita Lazara. (Bogatstvo i uboštvo.)* “Vedlopijesna” Jerolima Kavašina (Cavagnini) vlastelina splitskoga i trogirskoga. Stari pisci hrvatski, XXII. Priredio za štampu Dr. Josip Aranza. Zagreb: JAZU, I–XXXVIII.
- BABIĆ, STJEPAN 1986. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku. Nacrt za gramatiku.* Zagreb: JAZU – Globus.
- BARIĆ, EUGENIJA 1980. *Imeničke složenice neprefiksalne i nesufiksalne tvorbe.* Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
- DEANOVIĆ, MIRKO 1933. Odjeci talijanske Akademije “Degli Arcadi” preko Jadrana [I.]. *Rad JAZU*, 248, Zagreb, 1–98.
- LOPINA, VJERA 1990. Imeničke složenice – prevedenice s grčkoga u crkvenoslavenskom jeziku hrvatske redakcije. *Slovo*, 29–30, Zagreb, 75–85.
- MARETIĆ, TOMO 1924. *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik...* Zagreb.
- NYOMÁRKAY, ISTVÁN 1982. Igrokaz od Schauspiel? *Jezik*, 3, Zagreb, 89–91.
- NYOMÁRKAY, ISTVÁN 1989. *Ungarische Vorbilder der kroatischen Sprachenerungen.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- RAMMELMEYER, MATTHIAS 1975. *Die deutschen Lehnüberetzungen im Serbokroatischen. Beiträge zur Lexikologie und Wortbildung.* Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH.
- RAMMELMEYER, MATTHIAS 1977. Njemački leksički kalk i tvorba riječi u srpskohrvatskom jeziku. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, I, Beograd, 291–304.
- ROŽIĆ, VATROSLAV 1904. *Barbarizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku.* Zemun.
- TURK, MARIJA 1993. Leksički i semantički kalkovi u hrvatskome jeziku. *Fluminensia*, 1–2, Rijeka, 39–48.
- TURK, MARIJA 2001. Tvorbene značajke kalkiranih imenica. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 27, Zagreb, 267–280.
- VINCE, ZLATKO³2002. *Putovima hrvatskoga književnog jezika. Lingvističko-kulturo-povijesni prikaz filoloških škola i njihovih izvora.* Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- ZETT, ROBERT 1970. *Beiträge zur Geschichte der Nominalkomposita im Serbokroatischen.* Köln – Wien: Böhlau Verlag.

Vrela

- AR 1880.–1976. = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (I–XXIII). Zagreb: JAZU.

- BELOSTENEC, IVAN 1740. *Gazophylacium, seu latino-illyricorum onomatium aerarium*. Zagreb. [Pretisak.]
- CD 1967. = *Codex diplomaticus. Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavinae* I. Zagreb: JAZU.
- DELLA BELLA, ARDELIO 1728. *Dizionario italiano-latino-illirico*. Venecija.
- JAMBREŠIĆ, ANDRIJA – SUŠNIK, FRANJO 1742. *Lexicon latinum interpretatione illirica, germanica et hungarica locuples*. Zagreb. [Pretisak.]
- KAVANJIN, JEROLIM 1913. *Poviest vandelska bogatoga a nesrećna Epuluna i ubogoga a čestita Lazara. (Bogatstvo i uboštvo.) “Velopiesna” Jerolima Kavanina (Cavagnini) vlastelina splitskoga i trogirskoga*. Stari pisci hrvatski, XXII. Priredio za štampu Dr. Josip Aranza. Zagreb: JAZU.
- MIKALJA, JAKOV 1649.–1651. *Blago jezika slovinskoga*. Loreto – Ancona.
- RITTER VITEZOVIĆ, PAVAO (oko) 1700. *Lexicon latino-illyricum*. [Faksimilno izdanje.]
- STULLI, JOAKIM 1806. *Rjecsosloxje ilirsko (slovinsko)-italiansko-latinsko. Dubrovnik*.
- VRANČIĆ, FAUST 1595. *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum*. Venecija. [Pretisak.]

Sind die endozentrischen Komposita eine Bildungsinnovation im Kroatischen des 19. Jahrhunderts?

Zusammenfassung

In der bisherigen Fachliteratur konnte man lesen, dass drei Wortbildungsmodelle der substantivischen Komposita erst im 19. Jahrhundert im Kroatischen unter dem Einfluss deutscher Wortbildung entstanden sind. So würden diese drei Modelle eine neuere Innovation in kroatischer Wortbildung darstellen. In diesem Artikel ist gezeigt, dass es die endozentrischen Komposita von diesen drei Wortbildungsmodellen bevor Illyrismus im Kroatischen gab (bei Kavanjins *Bogatstvo i uboštvo* und in der lexikographischen Tradition von Vrančić bis Stulli).

Ključne riječi: tvorba riječi, imenica, složenica

Schlüsselwörter: Wortbildung, Substantiv, Kompositum